

30. Si ex justa causa differatur restitutio, fur tenetur ad totum damnum reficiendum quod creditor passus est ex tali dilatione, sed non peccat ex dilatione. Secus contractans. Causæ autem excusantes a restitutione sunt 1. ° si solvis creditori creditoris tui; 2. ° si juste præsumas dominum consentire ut rem sumas, aut acceptam retineas; 3. ° si dominus re abususset, ut gladio ad occidendum inimicum; in tali casu debes gladium denegare etiam cum periculo mortis tuæ ut dictum est pag. 15); 4. ° si in damno non peccasti mortaliter; 5. ° si cum Papa composuisti, aut tibi ipsi pauperi rem attribuisti; 6. ° si restituere nequies rem, sine damno tuo duplo excedente valore rei; nam tunc potes differre, modo dominus æquale damnum non patiat; pro omissione autem lucri nunquam potest restitutio differri; 7. ° si non possis restituere sine periculo animæ tuæ, vel tuorum, v. g. quin filiæ tuæ prostitutionis periculo exponantur; 8. ° si cedas bonis tuis, retinendo quantum satis est ad sustentationem juxta statum tuum; 9. ° si restituendo vitam statui, tuo accommodatam non possis ducere, statui, inquam, legitime acquisito; 10. ° a fortiori si necessitatem extremam restituendo incurreres, nisi tamen ipse dominus rei ex illo particulari furto in eadem necessitate poneretur; et idem dicendum est, si uterque gravem necessitatem experiretur, nam in his duobus casibus dominus est præferendus.

31. Debitor donans creditori immemor sui debiti, excusatur a restitutione, modo certe præsumatur debitorem, si debiti fuisset memor, numquam fuisse donaturum. Idem dicendum de adimplerione voti et pœnitentiæ sacramentalis.

DE CONTRACTIBUS.

32. Qui contrahit externe sine animo contrahendi, non obligatur, nisi agatur de contractu oneroso, et alter partem suam adimpleverit.

33. Contractus turpes, v. g. fornicationis, ante delictum, sunt irriti et non obligant, sed eo patrato videntur obligare, tum ratione supra allata, quod cum unus contrahentium partem suam posuit, alter tenetur præstare suam, tum etiam quia opus malum jam positum, licet non sit dignum pretio uti malum, est tamen æstimabile, uti utile uni, et onerosum alteri idponenti.

34. Contractus dolo aut errore circa substantiam initus est invalidus; si autem error sit tantum circa qualitatem rei, et talis error contractui causam non dederit, est validus, sed pars læsa habet actionem ad rescindendum. Contractus metu gravi et injuste incusso initi possunt rescindi, etiam sine judice: sunt autem omnino invalidi, si versentur circa sponsalia, matrimonium, professionem religiosam, vota, promissionem, aut traditionem rei ad Ecclesiam pertinentis, absolutionem a censuris, etc.

35. Si contractus celebretur sine debitis solemnitatibus, alii affirmant, alii negant eum obligare; videtur quod cum tale sit dubium, præferendus sit possessor, quamdiu à judice non condemnatur ad restituendum.

36. Simplex promissio non obligat sub gravi, nisi adfuerit talis expressa voluntas; numquam obligat, si res reddatur nimis nociva, aut impossibilis, aut illicita, aut inutilis, aut si superveniat mutatio notabilis quæ promissionem impediisset.

37. Qui accipiunt aliquid ab homine ære alieno gravato, impotente ad solvendum, tenentur illud restituere creditoribus donantis. Examini subjiciantur donationes inter conjuges, aut filiosfamilias a parentibus factæ.

38. Donatio ante acceptationem nullam obligationem parit, et potest revocari, nisi facta sit infanti, vel directe Deo, quia tunc induit naturam voti.

39. Donatio prodiga non est valida.

40. Donatio inter vivos potest revocari ob enormem ingratitudinem donatarii, et in quibusdam casibus ob prolem ortam donanti.

41. Videtur nunquam licitum esse heredem legitimam filiorum donationibus etiam piis, quia leges civiles debent observari, ubi a jure canonico non sunt correcte.

42. Donationes causa mortis, usque ad mortem sunt revocabiles; si fiant absentibus, debent adesse testes, aut epistola.

43. Filiosfamilias non habentes bona castrensia, aut quasi castrensia, in conscientia non tenentur restituere pecuniam mutuo acceptam, (excipe si juramento se obligassent ad restitutionem; quod juramentum cæteroquin potest à superiori ecclesiastico relaxari); sed in casu quod sciente et non contradicente patre accepissent, aut si mutuum in patris utilitatem fuisset expensum, tunc teneretur pater ad restitutionem. Hoc autem quod dictum est de pecunia, non æque procedit pro re mutuo a filiofamilias accepta.

44. Mutuum dando debet abesse spes lucri, et nihil accipiendum est, nisi omnino gratis detur.

45. Potest aliquid ultra sortem exigere qui se obligat ad non repetendum mutuum, nisi post plures annos, v. g. post tres aut quatuor annos, quia talis obli-

gatio est extrinseca mutuo, adeoque pretio estimabilis, aliquod tempus enim est intrinsecum mutuo, sed non adeo longum. Tituli ad accipiendum sunt: 1.º damnum emergens; 2.º lucrum cessans, modo non postuletur totum lucrum speratum, sed pro rata spei, deductis expensis, mutuarius moneatur de lucro cessante, et ejus causa, et mutuum sit vera causa damni, aut cessationis lucri; ut licite autem aliquid ultra sortem paciscatur, non exigitur ut paratæ sint occasiones lucrandi, sed sufficit ut sint probabiles, et non petatur ultra spem; 3.º periculum extraordinarium amittendi sortem, quando non datur cautio; 4.º pœna conventionalis, si non solvetur tempore præscripto, modo dilatio sit notabilis, et culpabilis, et pœna sit moderata, et non sit imposita sine lucrandi, sed solum ad reddendum vigilem mutuarium ut restituat tempore præfinito, et mutuarius se non obligaverit ad impossibile. Si detur pignus, non potest retineri defectu solutionis, nisi cum prædictis conditionibus, id est nisi pignus habeatur, ut pœna conventionalis, et conditiones ejus in ipso verificentur. Denique omne onus quod imponitur in mutuo dignum pretio est usura. Insuper videndum est, an res mutuata possit, aut debeat crescere aut decrescere pretio tempore quo mutuarius eam reddet, et si hoc tempus fuit in pactum deductum; non enim carere usura, si probabiliter res tali tempore esset subitura augmentum, et mutans non fuisset dispositus usque ad tale tempus eam asservare, quia manifestum est quod lucrum supra sortem quereretur, et data tali probabilitate, etiamsi dispositus fuisset ad tale tempus rem suam asservare, deberet compensare mutuatio expensas ad illam asservandam necessaria.

46. Hæredes usurarii non videntur teneri in solidum, sed quisque pro sua rata. Servi cooperantes in aliquo quod mutuatorio non displicet, ut in deferendo pignore, aut pecuniam, aut in efflagitando amicis verbis usurarum solutionem, excusantur à restitutione, modo non firment chirographum, aut minis cogant ad solutionem.

47. In venditione quælibet res habet suum pretium infimum, medium, et supremum, quorum quodlibet est justum. Communis existimatio regionis ubi res existit reddit justum quodcumque pretium; augetur, vel minuitur juxta ementium concursum, et mercium penuriam. Si in pretio adsit læsio ultra dimidium, læsa pars potest rescindere contractum in judicio; sed si infra dimidium, altera pars tenetur etiam in conscientia ad damnum reficiendum usque ad pretium justum. Potest emi minoris res emptori minus commoda. Merces ultroneæ decrescunt pretio usque ad tertiam partem. Qui emit multa simul, potest emere minoris infimo. Qui vendit minutim potest carius vendere, ratione majoris incommodi et majoris detrimenti. Venditor non potest vendere majori pretio quam supremo, ex eo quod res esset utilis, aut in nimio desiderio emptori; sed potest aliquid supra supremum exigere, si alii interveniant tituli, nimirum 1.º si venditio fuit cum venditoris damno, aut lucro cessante, de hoc admoneatur emptor, et illud licet adsit taxa pretii, et venditor ipse offerat vendere; 2.º si venditor peculiari animo erga rem quam vendit affectus sit; 3.º si res sint raræ, ut gemmæ, picture et id genus, et hujusmodi res probabile est posse vendi quanti pluri. Quæ veneunt sub hasta, aut circumferuntur possunt vendi et emi quocumque pretio, modo absit

fraus, sive a vendente, si rei vitium celaret, aut fictos emptores introduceret, sive ab emptore, si dolo, minis et precibus importunis (non autem precibus simplicibus) impediret alios offerentes; nec videtur emptorem posse cum aliis conventionem facere ne plus offerant, pro rebus quæ veneunt sub hasta, maxime si res exponantur ex judicis sententia, qui cum vendens teneatur tunc res dare plus offerenti, injuriam ei irrogat emptor, si offerendo pretium infimum aut etiam medium impedit eum quominus speret medium aut supremum ad quod habet jus, nimirum ne impediatur illud consequi.

48. Præcise ob dilationem vel anticipationem solutionis non potest augeri nec minui pretium, nisi sit titulus periculi, damni, lucri cessantis, de quibus semper moneatur emptor. Mercatores carius vendentes pecunia exspectata, potest excusare titulus communis existimationis, quæ probabiliter reddit justum pretium hujusmodi venditionum dilatæ solutionis, et quia in illis semper inest periculum amittendi sortem; et idem dicendum de emptoribus, qui anticipate solvendo minus pretium exhibent.

49. Chirographa, licet sint liquida, possunt minoris emi, si adsit aliquod periculum exactionis, molestiæ, ob distantiam, etc.

50. Examinanda sunt pacta retrovendendi, retrovendi quandoque licita. Contractus mohatra, antichryseos sunt semper illiciti.

51. Vetatur monopolium, quo unus aut plures emunt omnes merces, ut vendant pluris pretio summo; aut impediunt quominus aliæ merces in regionem introducantur sine prædicto. Non esset illicitum emere omnes merces, postquam cives jam sufficienter sibi

comparaverunt, ad eas postea vendendas cum lucro aliquo moderato, sed peccaretur graviter (solum contra charitatem) si conventio fieret inter tales ementes non vendendi nisi pretio summo.

52. Quoad vitium rei venditæ, si sit circa substantiam, aut contractus est nullus, aut deceptor debet reficere damnum. Potest tamen vendi unum pro alio, vel res mixta cum alia, modo sit certe æqualis utilitatis, et quantum opus est, minuatur pretium. Si vitium sit circa qualitatem et occultum, vendens tenetur illud patefacere.

53. Sartores qui emunt pannos non possunt exigere plus quam solverunt, nisi mercator, quia suam officinam frequentant, eis remitteret de pretio communi.

54. Res vendita, v. g. tale dolium determinatum, perit emptori; sed indeterminata, unum e doliis, ante traditionem perit venditori.

55. Bulla S. Pii de censibus in pluribus locis non obligat, et in iis licitus est census personalis; si autem census sit hypothecatus, pereunte fundo sine culpa venditoris, etiam, præcisa Bulla, perit census.

56. Cambium siccum, seu fictum, cum tantum fingitur locus diversus ubi solutio esset facienda, et interim campsor exigit lucrum, est illicitum, modo non intercedat lucrum cessans, et tunc de hoc admonetur campsarius.

57. Si quis casu recipit monetam falsam quoad materiam, non potest eam expendere.

58. Res locata perit locatori, nisi ipse probet culpam conductoris.

59. Si quis sponderet de re quam certo sciret, nullo modo posset præmium retinere.

60. Summa victa in ludo filiofamilias, et uxori de

bonis non suis, debet eis restitui, et illi debent restituere quod lucrati sunt, etiamsi ii cum quibus luserant scivissent ante hos esse subditos, et proprium peculium non habere; limitatur si summa sit parvi momenti. Lusor qui fraudibus injustis utitur debet restituere summam victam, et etiam quantum valebat alterius spes lucrandi; dictum est: fraudibus injustis, v. g. signis notando chartas, etc. nam licet uti iis astutiis, quas regula lusus et consuetudo ferunt, ut aspicere chartas quas alter sua negligentia sinit videre, aut dignoscere chartas, quæ exterius ob aliquod casuale signum ex seipsis dignosci possunt. Peccant lethali-ter clerici in sacris constituti qui ludunt frequenter lusus meræ sortis; religiosi autem strictioris observantiæ et Episcopi videntur peccare graviter si ludant etiam chartis, tum ob grave scandalum laicis, tum ob abusus qui irreperent.

61. Videtur licitum exigere lucrum certum, salvo capitali, mediis tribus contractibus societatis, assecurationis sortis et lucri, cedendo majori parti lucri probabilis, licet tres contractus fiant cum eodem, modo illi contractus debitis conditionibus vestiantur, quæ quidem conditiones fasius sunt examinandæ. Ille contractus triplex pro commercio fuit approbatus a facultatibus Theologicis Coloniensi, Treviriensi, Salmanticensi, Mogontinensi et aliis; non fiat tamen sine præcedente Theologorum consilio.

62. Filius negotians cum pecunia paterna non potest sumere sibi partem lucri suo labori et industrie correspondentem sine patris consensu.

63. Licet pupilli nequeant sua bona obligare sine autorizatione iudicis aut tutoris, si tamen ea ob paupertatem obligarent, remanerent saltem naturaliter obligati.

64. Cum voluntas testatoris constat hæredi circa dispositionem piam, hæres in conscientia tenetur eam adimplere, licet nullæ sint probationes externæ, modo duo saltem testes adfuerint.

65. Piæ dispositiones defunctorum a Papa solum, non ab Episcopo possunt commutari. Potest tamen Episcopus eas commutare cum supervenit talis causa quæ si cognita fuisset a testatore aliter disposuisset; tunc potest Episcopus interpretari ejus voluntatem et applicare legatum alio operi pio. Testatores tenentur in conscientia et sub gravi legare sua bona, non solum hæredibus necessariis, filiis, parentibus, aut avibus quoad legitimam, sed etiam fratribus et sororibus, cum isti necessitate gravi laborant; si autem talis necessitas non sit, aut si in ea constituti gradu remotiori essent conjuncti, erit tantum obligatio levis.

VIII. PRÆCEPTUM.

1. Judicium temerarium est mortale cum sine sufficienti motivo judicatur proximum grave malum commisisse. Suspiciones rarius sunt mortales; eas concipere aliquando tenentur domini et patresfamilias, tantum illas aliis ne communicent sine necessitate.

2. Contumelia est gravis, cum per eam graviter læditur honor proximi coram ipsomet; unde si fuit publica, publice ei honor restituendus est.

3. Litteras reserare est illicitum, nisi saltem præsumatur consensus ejus ad quem mittuntur, aut ejus a quo scriptæ sunt, et est graviter illicitum, si materia sit gravis. Licet tamen privatis aperire litteras suorum adversariorum qui sibi injustam causant molestiam; licet quoque ut evitetur injuria gravis quæ im-

minet alicui tertio. Legens ex curiositate litteras laceratas et in publico loco relictas a domino (non autem in privato) modo non patefaciat secretum cum illius damno, non peccat, quia non facit ei ullam injuriam.

4. Illa dicitur vera detractio quæ fit ut denigretur alterius fama, non autem illa quæ fit ob aliquod bonum necessarium. Hinc inferitur quod si manifestatur aliquod delictum occultum et verum proximi, ad justum finem, v. g. ut proximus corrigatur, aut ut evitetur grave damnum aliorum, et nullum aliud exstaret medium ad illud vitandum, tunc illud patefacere non est illicitum. Nemo potest patefacere delictum alterius occultum, sed injuste cognitum, ad evitandum suum grave damnum. Arcanum promissum obligat juxta intentionem promittentis; commissum autem potest manifestari si præsumatur consensus committentis, si occultatio vergeret in damnum commune vel alicujus innocentis, vel committentis, vel illius cui fuit commissum. Licet patefacere peccatum alterius in quantum opus est ad levandam injuriam gravem qua quis affectus est, præsertim si uni tantum vel alteri viro prudenti reveletur. Delictum alicubi publicum potest alibi manifestari, si expediat ad bonum commune, ut a malefactore alii præcaveant. Peccat graviter qui libenter audit graves detractiones, maxime si delectetur de damno quod ex detractioe proximus patitur (sed si tantum de novitate, aut curiositate illius detractiois, multi eum excusant a mortali) aut qui cum possit, eas non impedit maxime si superior sit. Si reparatio sit exigenda, optandum est ut fiat ante absolutionem. Cessat obligatio reparandi si res jam oblivioni data sit, vel si fides non adhibeatur detrahen-

ti, aut reparanti. Qui non potest verbis, non tenetur pecunia famam compensare. Excommunicantur auctores aliquorum libellorum infamantium.

DE PRÆCEPTIS ECCLESIAE.

1. Quolibet die jejunii nemo potest dispensari ad carnem manducandam, nisi de legitima causa et de utriusque Medici consilio, idest Medici, Parochi aut Confessarii; ita declaratum fuit à Benedicto XIV. in Bulla *Non ambigimus*, data die 3 martii 1741. Non potest dispensari integra communitas sine auctoritate Papæ. Non peccat, saltem graviter, qui horam comestionis minus una hora anticipat, et multo plus, si adsint bonæ rationes. Possunt sumi intra diem electuaria, modo non in quantitate nimia et ob aliquam causam justam; item uncia cibi semel atque iterum, ad depellendam debilitatem, potiones (excepto lacte et jure), succus fructuum, uvarum pressarum. Idem dicimus de aqua congelata mixta cum saccharo, et succo citri, aut alterius substantiæ, quia congelatio non mutat naturam. Valde attendendum est ad usum regionis, et cavendum a scandalo.

2. Collatiuncula potest esse octo pro omnibus, decem unciarum pro iis qui fame patiuntur, insuper potus. Quoties quis in die jejunii vescitur carne aut lacticiis, toties peccat; si autem bis comederit cibos esuriales, sine advertentia ad jejunium, videtur teneri ad abstinendum reliquo die, quia non nisi materialiter jejunium fregit, et pro reliquo tempore potest illud servare, alioquin illud etiam formaliter franget.

3. Si causa quæ eximit subditum fuerit evidens, seipsum eximere potest; si autem dubia, recurrat ad

Episcopum aut Parochum. Excusantur inter alios sexagenarii, etiam bene valentes. Qui artem exercere nequit de se non laboriosam sine magno incommodo, spectata sua debilitate, non tenetur ad jejunium. Excusat iter pedestre quatuor aut quinque horarum. Artifices divites non tenentur a labore abstinere ut jejunare possint. Peccat qui sine justa causa laborem assumit, quo liberatur a jejunio.

4. Ad confessionem annuam tenentur qui ante septennium peccaverunt.

5. Qui peccavit graviter et prævidet, quod postea non poterit confiteri, debet prævenire tempus præcepti; et ratio est, quia cum iste jam peccaverit, jam contraxit obligationem confitendi in illo anno, quare si præviderit, quod postea non possit adimplere, illud tenetur prævenire.

6. Declaravit S. Cong. an. 1584. quod si Episcopus prohiberet ne quis Confessarius in Paschate audiret confessiones sine licentia Curati, talis Decreti nullam habendam fore rationem. Quilibet sacerdos approbatus ab ordinario loci est propius sacerdos. Qui præcepto annuo non satisfacit, tenetur quantocius confiteri.

7. Præceptum communionis paschalis urget toto anno post pascha; non potest anticipari; debet fieri in Parochia; sed a Sacerdotibus (si celebrent), ubique; si non celebrent, æque ac cæteri in Parochia; a peregrinis ubique. Parvuli non videntur debere communicare statim ut usum rationis adepti sunt, possunt autem; at in periculo mortis debet eis dari communicatio. Obligatio communicandi incipit ab anno nono, et non potest differri ultra annum quartum decimum.

DE OFFICIIS

NONNULLORUM SECLARIIUM.

1. Judex qui scit privata notitia aliquem esse reum qui juridice constat esse innocens, non potest eum damnare. Si probatus est juridice reus, judex qui scit eum esse innocentem non damnet eum circa penas corporales, non item in pecuniariis et civilibus. Judex non potest judicare juxta opinionem minus probabilem; si æqualis sit probabilitas, in causa civili, dividat favendo possessori; si causa sit criminalis, semper favendum est reo. Judex non admittat dona, præsertim pretiosa.

2. Advocatus potest defendere in causis criminalibus reos nocentes, non autem actores in dubiis. Teneatur defendere, etiam cum suo gravi incommodo, si aliud remedium non pateat, eum qui in extrema necessitate versatur; in necessitate gravi, tenetur si habeat superfluum suo statui, sed non cum gravi incommodo. Potest defendere causas æque et etiam minus probabiles actorum, modo eos moneat pro ipsis non stare nisi probabilitatem. Peccat si tueatur causam certe injustam, et poterit teneri ad reficienda damna utriusque partis. Peccat, si paciscatur de pretio dum lis actitatur; aut de parte litis evictæ; si plures suscipit causas quam par sit expedire; si parti adversæ arcana patefaciat; si dolis aut dilationibus injustis utatur.

3. Quilibet tenetur accusare delinquentem cum agitur de damno communi, aut damno innocentis, modo non sit gravi incommodo denuntianti; qui autem estipendio ad id locatur, tenetur etiam cum gravi incom-

modo, secus compenset; non item exactores gabellarum, qui non tenentur nisi ad solvendum valorem gabellarum. Culpa religiosi potest, et sæpe debet denuntiari Prælato, religioso non admonito. In quibusdam casibus aliqui non tenentur ad denuntiandum, licet Episcopus monitorium dederit.

4. Denuntientur suspecti de hæresi, confessarii sollicitantes, sortilegia patrantes, sacramentis abutentes; duas uxores habentes, sed non cum gravi damno proprio; hæretici autem formales etiam cum damno proprio, imo ab uxoribus, filiis, parentibus debent denuntiari. Denuntientur Episcopo intra mensem illi qui propositiones hæreticales proferunt, si serio et adverte ter protulerint; secus si ex ignorantia, ira, sine pertinacia.

5. Testis non tenetur veritatem fateri, nisi cum ea opus est pro bono communi aut malo proximi reparando, aut ut pareat judici legitime interroganti, nempe cum semi plena probatione, aut indiciis evidentiibus. Non tenetur cum timet sibi aut suis grave malum, aut scit rem sub secreto, nisi agatur de malo communi aut privato avertendo. Si testis taceat veritatem, non videtur teneri ad restitutionem.

6. Reus non tenetur fateri, nisi judex sit legitimus et legitime interroget, cum semi plena probatione, nec videtur etiam teneri si legitime interrogetur. Potest fugere e carcere, etiam nocens, et alii possunt eum juvare, modo fuga non obsit bono communi.

DE SACRAMENTIS

IN GENERE.

1. Ad sacramenta conficienda requiritur intentio saltem virtualis in Ministro *faciendi quod facit Ecclesia.*

2. Licet conferre sacramenta sub conditione, non solum in casu necessitatis, sed quoties adest gravis utilitas, et justa causa; contra, sine causa, esset culpa gravis: neque est necessarium conditionem verbis exprimere, sed sufficit si mente concipiatur; exempli causa, absolvere cogitando, si es dispositus.

3. Nequidem ad vitandam mortem licet dare communionem peccatori publico, nisi constet de ejus penitentia, de reparato scandalo, et ablata occasione proxima: non debent Parochi assistere matrimonio talium, nec sponsa cum tali contrahere.

4. Bened. XIV. vetat ne Parochus procedat ad publicationes, quin prius interrogaverit sponso de iis quæ ad fidem pertinent.

5. Ad procurandum baptismum proles, non licet cum probabili periculo mortis incidere matrem, etiam moribundam et consentientem, sed statim a morte incidatur.

6. Cum imminet periculum mortis, si adsit peritus, proles potest, et debet baptizari sub conditione, mediis instrumentis in utero.

7. Baptismus collatus in quacumque parte corporis præterquam in capite, debet reiterari sub conditione. Graviter peccant qui differunt baptismum ultra decem dies sine causa justa, et gravi. Fetus abortivi

sub conditione baptizentur; item infantes expositi, licet scriptum inveniatur de baptismo recepto, si de eo aliter certo non constet.

8. Possunt baptizare filii hæreticorum invitis parentibus, etiamsi apud eos remaneant, non autem infidelium, nisi filius rationis compos postulet, vel sit in periculo mortis, vel sit extra parentum curam, nec timeatur ne ad ipsos regrediatur, vel unus parentum consentiat, licet alter positive repugnet.

9. Non contrahunt impedimentum a debito parentes qui baptizant in necessitate, nec videntur etiam illud contrahere qui baptizant sine necessitate, licet graviter peccent.

10. Qui confirmationem recipere possunt, si negligent, gravis peccati rei sunt, ait Bened. XIV. in Bulla *Etsi Pastoralis.* Infantibus ante septennium non conferatur sine causa, v. g. in periculo mortis vel quia Episcopus diu abesset. Jejunium non exigitur. Debet esse patrinus, et unicus et confirmatus, et alius a baptismo, ejusdem sexus, non regularis, et contrahitur cognatio inter confirmatum et suscipientem, et inter suscipientem et parentes confirmati.

DE EUCHARISTIA.

1. Inter effectus Eucharistiæ numeratur remissio venialium, et per accidens etiam mortalium, si quis eorum inscius, aut putans se contritionem habere, accedit ad communionem cum attritione.

2. In periculo mortis potest laicus se ipsum communicare, vel alium, si desit etiam clericus qui id præstet. Videtur Sacerdotem posse se ipsum communicare ex sola devotione, deficiente alio qui ministret.

3. Videtur peccare graviter ille qui in mortali existens Eucharistiam dispensat.

4. Communio potest dari in missis pro defunctis, sed non ex præconsecratis, nisi celebretur in violaceo, quod certe licet.

5. Viatico muniri debent præter infirmos, ii qui periculosum conflictum, aut navigationem aggressuri sunt, et mulieres cum periculo parituræ.

6. Hic advertendum quod quando infirmus jugi vomito laborat, non potest communicare si saltem per sex horas ab illo liber non sit.

7. Non tenetur quis cum periculo scandali aut infamiae recedere a sacra mensa, quia tunc recordatur alicujus peccati mortalis obliti in confessione; sufficit ut illud postea confiteatur.

8. Potest celebrare Sacerdos mortalis reus cum contritione, non præmissa confessione (non ex devotione) sed ad dandum viaticum, vel si Parochus (non alius) deberet celebrare pro populo, qui missa careret; aut si secus adesset periculum infamiae gravis. Si habeat tantum peccatum reservatum, et non adsit confessarius pro reservatis approbatus, sufficit ut conteratur, aut confiteatur de alia materia, nec tenetur explicare reservatum ei qui non potest ab eo absolvere; sed si cum reservato habeat etiam non reservata, non potest celebrare quin præmittat confessionem non reservatorum. Debet confiteri quamprimum, ex præcepto Tridentini; a Doctoribus fuit determinatum, quod illud *quamprimum* importat intra tres dies, et quod imponit gravem obligationem.

9. Non frangit jejunium tabacum per nares, aut in fumo, aut masticatum, si expuatur.

10. Potest dari, vel non viaticum ei qui eodem die communicatus in morbum mortale incidit.

11. Non potest Sacerdos non jejunos celebrare ad dandum viaticum. Eucharistia potest sumi a non jejunato Sacerdote aut laico, ne profanetur; item a Sacerdote qui celebrando recordatur se non esse jejunum, etiam si de hoc recordetur ante cationem, si timeat infamiam, quæ si non timetur, ante consecrationem debet discedere ab altari; item ad perficiendum sacrificium suum, vel alterius.

12. Pollutio involuntaria non impedit communionem, si mens non perturbetur; nec debitum conjugale, præsertim redditum; nec tempus menstrui.

13. Communio denegetur mulieribus quæ nudato pectore accedunt.

14. Reductio numeri Missarum in fundatione impositarum pertinet ad solum Papam.

15. Sufficit applicatio Misæ aliquando facta et non retractata. Applicatio conditionata de præterito est valida; de futuro autem quod non est notum nisi Deo, est certe illicita ex prohibitione Clem. VIII. sed probabilius etiam invalida.

16. In die omnium Defunctorum potest accipi stipendium.

17. In alteri privilegiato non lucratur indulgentias qui non celebrat de Requiem, cum ritus id permittit; diebus autem quibus Missæ Defunctorum prohibentur, lucratur.

18. Sacerdos minori spatio quadrantis Missam etiam brevissimam celebrans, valde difficile, ne dicam impossibiliter potest excusari a peccato gravi, et duplici, id est scandali et irreverentiæ, si publice celebret.

19. Eleemosynæ pro Missis non accipiuntur ultra mensem, ex decreto S. C. Concilii. Nihil de iis retineatur pro expensis celebrationis, nisi ecclesia nullos haberet redditus, et tunc nihil plus quam expensæ.

20. Statuæ et reliquiæ in altari non apponantur ubi exponitur SS. Sacramentum, ex Decreto Innocent. XI.

21. SS. Sacramentum nequit in aliis ecclesiis quam parochialibus asservari, sine dispensatione S. Sedis.

DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ.

1. Potest dari absolutio sub conditione, si confessarius prudenter dubitet an eam dederit, aut an pœnitens sit dispositus, et adsit necessitas eum absolvendi, quia morti proximus videtur; non autem pro recidivis qui non dant signa certa suæ dispositionis, si aliunde non adsit necessitas eos absolvendi.

2. Contritio perfecta, juxta Tridentinum, oritur ex motivo charitatis; imperfecta, ex turpitudine peccati per lumen fidei cognita, aut metu gehennæ excludenti voluntatem peccandi. Perfecta obligat in periculo mortis, et insuper ut quis non diu maneat in statu peccati, si non confiteatur, quod non videtur differendum ultra mensem, sed non obligat quolibet die festo.

3. Sufficit dolor generalis, quin singula peccata re-
censeantur.

4. In contritione includuntur exercite Fides et Spes.

5. In confessione, sufficit attritio, ex timore inferni, aut gloriæ amissione, aut ex horrore erga peccati turpitudinem lumine fidei cognitam, quæ includit semper ex se amorem, non prædominantem, quia tunc esset contritio perfecta, sed inchoatum, nam *timor Dei, initium dilectionis erit*, Eccli. 25. 16. et ait S. Thomas, 2. 2. q. 40: *Ex hoc quod per aliquem speramus bona, incipimus ipsum diligere*. Ille enim dolor qui provenit ex motivo quod Deus amatur super omnia, quan-

tuncumque sit remissus, semper est contritio perfecta, et talis dolor certe non requiritur necessario ad confessionem.

6. Propositum debet esse firmum cum Dei gratia non relabendi, universale de omnibus peccatis mortalibus vitandis, efficax media adhibendo, et occasiones saltem proximas removendo.

7. Relabentes, juxta Rituale romanum, sæpe confiteantur, et si expediat communicent.

8. Non obligentur ad repetendas confessiones nisi illi qui post biduum aut triduum relapsi sunt, sine ulla resistentia, quin aliquod medium adhibuerint, et occasionem removerint; non adest enim obligatio repetendi confessionem, nisi habeatur moralis certitudo de invaliditate præteritæ; relapsus autem non est signum moraliter certum propositi infirmi, sed sæpe est signum mutatæ voluntatis.

9. Potest tradi, si necesse sit, confessio legenda, subjungendo: *De his me accuso*.

10. Non tenetur pœnitens confiteri circumstantias mere aggravantes, nisi quoad quantitatem furti, quam per se non deberet aperire, sed plerumque tenetur confessarius ad eam investigandam ut se dirigat circa modum restitutionis.

11. Suadendum pœnitentibus ut confiteantur peccata dubia, modo non sint scrupulosi; non est tamen obligatio positiva illa confitendi, sive sint negative, sive positive dubia. Advertendum tamen quod in articulo mortis quilibet debet aut contritionem de his elicere, aut confiteri aliam materiam certam circa quam absolutionem recipiat. Præsumptio orta ex vita ordinarie bona vel mala fundat iudicium circa dissensum vel assensum peccato præstitum.